
Recenzovaný článek

Súčasná nukleárna stratégia a výzbroj Spojených štátov amerických a Ruskej federácie

Current Nuclear Strategies and Arsenals of the United States of America and the Russian Federation

Adam Potočňák

Abstrakt: Článok analyzuje holisticky vnímané súčasné stratégie použitia a výstavby nukleárných síl zo strany USA a Ruska, pričom analyticky reflektuje aj ich vzájomné doktrínálne interakcie. Venuje sa podmienkam za ktorých USA a Rusko môžu pristúpiť k použitiu svojich nukleárných zbraní, pričom postihuje aj súvisiacu problematiku modernizácie a výstavby ich nukleárných síl. Autor prichádza k záveru, že ani jednej veľmoci sa doposiaľ nepodarilo opustiť logiku studenej vojny, či vyhnúť sa mylným, skresleným a prehnaným predpokladom o zámeroch druhej strany. Na záver sumarizuje možné zmeny a adaptácie americkej nukleárnej stratégie v ére administratívy prezidenta Bidena a predpokladanú aktualizáciu americkej stratégie v priebehu roka 2022.

Abstract: The article holistically analyses current strategies for the use and development of nuclear forces of the USA and Russia and analytically reflects their mutual doctrinal interactions. It deals with the conditions under which the U.S. and Russia may opt for using their nuclear weapons and reflects also related issues of modernization and development of their actual nuclear forces. The author argues that both superpowers did not manage to abandon the Cold War logic or avoid erroneous, distorted or exaggerated assumptions about the intentions of the other side. The text concludes with a summary of possible changes and adaptations of the American nuclear strategy under the Biden administration as part of the assumed strategy update expected for 2022.

Kľúčové slová: jadrové zbrane; USA; Rusko; stratégia; nukleárna deeskalácia.

Key words: Nuclear Weapons; USA; Russia; Strategy; Nuclear de-escalation.

ÚVOD A CIELE ČLÁNKU

Strategické záujmy a vzájomné interakcie Spojených štátov amerických (USA) a Ruskej federácie (Rusko) ovplyvňujú - hoc aj nepriamo - bezpečnostné prostredie celého sveta. Z tohto pohľadu nemožno prehliadať skutočnosť, že práve USA a Rusko sú mocnosťami disponujúcimi zďaleka najrozsiahlším arzenálom nukleárných zbraní a že strategické plánovanie oboch mocností neustále ráta s hypotetickými scenármi ich nasadenia v rámci vojnových konfliktov. Vzhľadom na svoju extrémnu ničivú silu a dlhodobé dôsledky však predstavuje použitie nukleárných zbraní zo strany ktoréhokoľvek štátneho či neštátneho aktéra zároveň globálnu bezpečnostnú hrozbu *sui generis*. Berúc do úvahy súbor historických, geografických a predovšetkým geopolitických faktorov, nemožno hrozbu použitia nukleárných zbraní opomínať či bagatelizovať, akokoľvek nepravdepodobná či bizarná sa táto hrozba môže zdať vo vzťahu k aktuálnejším hrozbám.¹

Predmetom nasledujúcej deskriptívno-analytickej prípadovej štúdie je reflexia tejto hrozby prostredníctvom analýzy súčasného doktrinálneho prístupu USA a Ruska k ich nukleárnym zbraniam optikou troch kľúčových oblastí. Primárnym cieľom autora je poskytnutie súhrnnej analýzy v súčasnosti platných doktrín USA a Ruska vzťahujúcich sa k výstavbe a použitiu ich nukleárných zbraní, zároveň však sumarizuje aj pravdepodobné budúce zmeny a adaptácie americkej nukleárnej stratégie ovplyvnené nástupom administratívy prezidenta Joe Bidena v januári 2021. Článok má ambíciu prispieť k súčasnému poznaniu konkrétnej oblasti bezpečnostnej a strategickej politiky dvoch svetových veľmocí v rámci česko-slovenskej akademickej a expertnej komunity formou sumarizovanej analýzy súčasných poznatkov, zároveň aj identifikovať prípadné potreby ďalšieho skúmania a teoretického rozpracovania reflektovaného problému.

1 METODOLÓGIA A VÝSKUMNÝ DESIGN

Text je vnútorne členený do dvoch častí. Prvá z nich popisuje a analyzuje v súčasnosti platné nukleárne stratégie (resp. doktríny) USA a Ruska, pričom termíny „stratégia“ a „doktrína“ autor nechápe len ako jediný konkrétny dokument doktrinálneho charakteru, ale naopak, ako obsahovo široký súhrn konceptov, teoretických predpokladov, dlhodobých plánov a princípov o tradícii, účele, štruktúre a použití nukleárných zbraní

¹ Až 53% obyvateľov Ruska vníma hrozbu konfliktu s použitím nukleárných zbraní ako reálnu, vo vekovej kategórii 46-60 rokov sa jej obáva až 63% respondentov. Za najpravdepodobnejšieho agresora pritom Rusi považujú práve USA. Podobné obavy panujú aj v Spojených štátoch, avšak väčšina Američanov považuje za najpravdepodobnejšieho agresora KĽDR, nasledovanú Iránom a práve Ruskom. Viď KAHN, Chris. Half of American adults expect war with Iran 'within next few years': Reuters/Ipsos poll. In: *Reuters* (online), 21. 5. 2019 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-usa-iran-poll-idUSKCN1SR27K> a taktiež SIZOVA, Kristina. Opasnaja perspektiva: Polovina Rossijan verjat v vozmožnost' jadernoju vojny. In *Gazeta.ru* (online), 7. 12. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://www.gazeta.ru/army/2020/12/07/13390357.shtml?mc_cid=6ca9a49bd2&mc_eid=bf463c4cb1.

zo strany konkrétnej mocnosti.² Analyzovaný tak bude komplexný prístup USA/Ruska k výstavbe, modernizácii, posilňovaniu a teoretickému rozpracovaniu použitia svojich nukleárných síl a to na základe empirického poznania v troch tematických oblastiach:

- Prvou z nich sú tzv. **scenáre použitia**, teda podmienky, okolnosti a situácie, za ktorých môžu prezidenti USA a Ruska ako jediné oprávnené osoby iniciovať útok nukleárnymi zbraňami;
- Druhá oblasť sa zaoberá **vertikálnou proliferáciou nukleárných zbraní a ich nosičov**, čiže modernizáciou a posilňovaním nukleárneho arzenálu zo strany USA a Ruska;³
- Záverečná oblasť postihne aktuálny prístup USA a Ruska k otázkam **vzájomnej kontroly a obmedzenia nukleárných zbraní a ich nosičov**;

Kľúčovými zdrojmi pre celú prvú časť článku sú verejne dostupné verzie vrcholných strategických dokumentov USA a Ruska zaoberajúce sa problematikou nukleárneho zbrojenia a hypotetického použitia nukleárných zbraní. Tieto zdroje sú dopĺňané zdrojmi sekundárnymi, teda materiálmi analyticko-interpretačnej povahy pochádzajúcimi z akademického či expertného prostredia ako napr. analytické štúdie, odborné články, či špecificky zamerané webové stránky. Tie zároveň predstavujú zdrojový základ pre druhú časť textu, v ktorej autor identifikuje možné adaptácie, zmeny a trendy americkej nukleárnej stratégie v súvislosti s nástupom novej administratívy prezidenta Joe Bidena. Vzhľadom na postavenie prezidenta Vladimíra V. Putina ako centrálného elementu garantujúceho pretrvanie súčasného autoritatívneho a vysoko personalizovaného ruského režimu nemožno predpokladať v najbližšej budúcnosti žiadne zásadné zmeny ruskej nukleárnej stratégie. Preto sa druhá časť textu bude zaoberať len adaptáciou americkej nukleárnej stratégie na novú politickú realitu v krajine a aj to primárne vo vzťahu k Rusku.

2 SÚČASNÉ NUKLEÁRNE STRATÉGIE USA A RUSKA

2.1 Scenáre použitia

Najvyšším strategickým dokumentom upravujúcim výstavbu, modernizáciu a prípadné použitie amerických nukleárných zbraní je (ne)pravidelne aktualizovaný *Nuclear*

² INGRAM, Paul. Discussion Paper: Nuclear Doctrine. In: *Nuclear Threat Initiative* (online), január 2019 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://media.nti.org/documents/Discussion_Paper-Nuclear_Doctrine.pdf.

³ Vertikálnou proliferáciou sa v celom nasledujúcom texte rozumie kvantitatívne (počet hlavic a ich nosičov) ako aj kvalitatívne (technologicky sofistikovanejšie, prípadne typologicky celkom nové zbrane a ich nosiče) rozširovanie nukleárneho arzenálu konkrétneho štátu. Viď SIDEL, Victor W. a Barry S. LEVY. Proliferation of Nuclear Weapons: Opportunities for Control and Abolition. *Am J Public Health*, 2007, roč. 97, č. 9, s. 1589-1594 (cit. 6. 7. 2021).

Posture Review (NPR) vydaný naposledy vo februári 2018.⁴ Hoci sa dokument z dielne administratívy prezidenta Trumpa čiastočne vyhŕaňuje voči predošlému „Obamovmu“ NPR z roku 2010, v scenároch prípadného použitia amerických nukleárných zbraní sa so svojím predchodcom zhoduje. Zachováva princíp **strategickej nejednoznačnosti** (*strategic ambiguity*), USA sa zaväzujú k „pružnému a špecifikovanému (*flexible and tailored*)“ použitiu nukleárných zbraní, pričom základnou podmienkou pre ich použitie zostávajú zámerne vágne definované „*extrémne okolnosti vyžadujúce obranu životných záujmov USA, ich spojencov a partnerov.*“⁵ Na rozdiel od NPR 2010 však súčasný dokument explicitne umožňuje použiť nukleárne zbrane aj ako preventívne opatrenie proti nenukleárnemu útoku na USA, alebo ich spojencov. Washington sa tak nepriamo dištancoval od čestného prísľubu **nepoužiť svoje nukleárne zbrane ako prvý** (tzv. *no first use clause*), pričom zverejnenie NPR 2018 okamžite viedlo k debatám, či Pentagon zamýšľa reagovať nukleárnymi útokmi napr. aj na masívny kybernetický útok voči americkej kritickej infraštruktúre, či inú nekonvenčnú/neletálnu agresiu voči USA.⁶ V každom prípade, NPR 2018 tiež explicitne potvrdzuje základnú premisu americkej nukleárnej stratégie, že americký nukleárny arzenál slúži primárne ako prostriedok **strategického odstrašenia** (*strategic deterrence*) akejkolvek (nukleárnej, konvenčnej a v súčasnosti aj nekinetickej) agresie voči Spojeným štátom a ich spojencom.⁷ Jeho strategickou úlohou tak nie je zabezpečiť USA víťazstvo v hypotetickom nukleárnom konflikte, ale hrozbou zničujúcej odpłaty odradiť potenciálneho agresora vôbec od iniciovania či eskalácie agresie voči USA a ich spojencom.

Obdobným dokumentom najvyššej strategickej úrovne na strane Ruska je od júna 2020 materiál s názvom *Základy štátnej politiky Ruskej federácie v oblasti jadrového odstrašenia* (ďalej len *Základy štátnej politiky*).⁸ Ide o vôbec prvý verejne dostupný dokument svojho druhu, keďže ruská nukleárna stratégia bola až doteraz sumarizovaná v utajenej prílohe Vojenskej doktríny Ruskej federácie (VD RF).⁹ Hoci oproti americkému NPR sú ruské Základy štátnej politiky neporovnateľne stručnejším dokumentom, scenáre

⁴ DEPARTMENT OF DEFENSE. Nuclear Posture Review. *Department of Defense* (online), február 2018. Dostupné z: <https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-NUCLEAR-POSTURE-REVIEW-FINAL-REPORT.PDF>.

⁵ Ibid.

⁶ PERKOVICH, George. Really? We're Gonna Nuke Russia for a Cyberattack? In: *Politico Magazine* (online), 18. 1. 2018 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.politico.com/magazine/story/2018/01/18/donald-trump-russia-nuclear-cyberattack-216477/>.

⁷ KRISTENSEN Hans a Adam MOUNT. 2018 Nuclear Posture Review Resource. In: *Federation of American Scientists* (online), 6. 2. 2018 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://fas.org/issues/nuclear-weapons/nuclear-posture-review/>.

⁸ MID ROSSII. Osnovy gosudarstvennoj politiki Rossijskoj Federacii v oblasti jadernogo sderživanja. *Ministerstvo inostrannyh del Rossijskoj federacii* (online), 8. 6. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://url.cz/KKqUp>.

⁹ MČS ROSII. Voennaja doktrina Rossijskoj federacii (utv. prezidentom Rossijskoj federacii). *Ministerstvo Rossijskoj federacii po delam graždanskoj oborony, črezvyčajnym situacijam i likvidacii posledstvij stichijnych bedstvij* (online), 25. 12. 2014 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.mchs.gov.ru/dokumenty/2940> + <https://rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html>

použitia ruských nukleárných zbraní špecifikujú o niečo detailnejšie. Konkrétne v tomto smere rozoznávajú 4 možné situácie:

- Spôhlivá informácia o štarte balistických rakiet útočiacich na územie Ruskej federácie a/alebo jej spojencov¹⁰
- Útok protivníka nukleárnymi zbraňami, alebo iným druhom zbraní hromadného ničenia proti územiu Ruskej federácie a/alebo proti jej spojencom¹¹
- Útok protivníka na kriticky významné štátne, alebo vojenské objekty Ruskej federácie, ktorých znefunkčnenie vyústi v neschopnosť realizovať odvetný nukleárny úder
- Agresia proti Ruskej federácii konvenčnými zbraňami ohrozujúca samotnú existenciu štátu

Rovnako ako v prípade USA, aj Rusko pripisuje svojim nukleárnym zbraňam primárne úlohu odstrašenia, konkrétne vďaka schopnosti odvetným úderom spôsobiť nepriateľovi **neakceptovateľné škody**,¹² zároveň sa po vzore Washingtonu ani Moskva nehodlá obmedzovať prísľubom nepoužiť nukleárne zbrane ako prvú. Naopak, vyhradzuje si právo použiť nukleárne zbrane už na základe varovania o nepriateľskom útoku (**launch on warning**, rusky Ответно-Встречный Удар).¹³ Podstatné však je, že ruský koncept strategického odstrašenia (Стратегическое Сдерживание) sa substantívne líši od amerického. Kým USA za dostatočnú záruku odstrašenia považujú už samotné vlastníctvo rozsiahleho nukleárneho arzenálu a jeho nosičov, Rusko uplatňuje dynamický koncept komplexnej integrácie vojenských a nevojenských opatrení s cieľom ovplyvniť rozhodovanie a konanie protivníka. Stratégia národnej bezpečnosti Ruska z roku 2015 koncept sumarizuje ako „*sériu vzájomne prepojených politických, vojenských, vojensko-technických, ekonomických a informačných opatrení majúcich za cieľ znemožniť uplatnenie sily proti Rusku*,

¹⁰ Zvláštnosťou je, prečo dokument explicitne uvádza len balistické rakety a nezmiňuje sa o útoku inými nosičmi nukleárných hlavíc ako napr. strategické bombardéry, či strely s plochou dráhou letu.

¹¹ Jednoznačná definícia „ruského územia“ a „ruských spojencov“ je vzhľadom na zaangažovanie Ruska vo viacerých teritoriálnych, etnických a politických konfliktoch v post-sovietskom priestore pomerne problematická a vedie k úvahám, či sa ustanovenia ruskej nukleárnej stratégie týkajú aj území patriacich de iure iným suverénnym štátom (Krym, Donbas), alebo či možno za spojencov Ruska považovať aj neuznané (Podnestersko), prípadne iba čiastočne uznané štáty (Abcházsko, Južné Osetsko).

¹² Koncept neakceptovateľných škôd nebol nikdy jednoznačne matematicky definovaný. Jeho ideový otec, bývalý americký minister obrany Robert McNamara predpokladal, že hranica neakceptovateľnosti predstavuje fyzickú stratu 20-25% populácie a 1/3 až 2/3 priemyselnej kapacity zasiahnutej krajiny. Súčasnú americkú a ruskú strategickú myšlienku sa v zásade zhodujú, že za neakceptovateľné škody možno považovať taký úder, po ktorom prestane zasiahnutá krajina existovať ako funkčné sociálno-politické spoločenstvo. Viď EVSJUKOV, A. V., CHRJAPIN, A. L. Roľ nových systémov strategických vooružení v obesepečení strategického sderživanja. *Voennaja mysľ*. 2020, roč. 13, č. 12, s. 26-30.

¹³ Hoci sa americké aj ruské strategické myslenie pridŕžavajú tejto (logicky ospravedlniteľnej) zásady už od studenej vojny, ide o mimoriadne riskantnú stratégiu vzhľadom na obrovské riziko zahájenia „odvetného“ útoku na základe mylných informácií či technického zlyhania systémov včasného varovania. S vývojom nových, najmä hypersonických zbraní, sa v budúcnosti ešte viac skráti čas dostupný na vyhodnotenie situácie a prijatie adekvátnej reakcie zo strany politických lídrov, čím úmerne narastie aj riziko fatálneho omylu. Detailne viď PERRY, William J. a Tom Z. COLLINA. *The Button. The New Nuclear Arms Race and Presidential Power from Truman to Trump*. Dallas: BenBella Books, 2020. ISBN 978-1-948836-99-9.

brániť jeho suverenitu a zachovávať jeho územnú celistvosť.¹⁴ Nukleárne zbrane, konvenčné sily a všemožné nevojenské prostriedky tak predstavujú komplementárne súčasti holistického systému obrany štátu.¹⁵ Úlohou nukleárných síl v tomto systéme je okrem odstránenia zabezpečiť Rusku voči USA aj **strategickú stabilitu**,¹⁶ ktorá bola uholným kameňom sovietskej nukleárnej stratégie už od polovice 70. rokov a dodnes predstavuje základný element (seba)vnímania a (seba)prezentácie Ruska ako globálnej veľmoci.¹⁷

Komplexným systémom obrany štátu predpokladajúcim strategické odstránenie a strategickú stabilitu vo vzťahu k USA reaguje Moskva na globálnu prevahu USA v kapacitách a schopnostiach konvenčných síl reprezentovanú ambicióznym konceptom **Conventional Prompt Global Strike** (CPGS).¹⁸ Ruské politické a vojenské elity totiž dospeli k presvedčeniu, že USA sú schopné spôsobiť Rusku neakceptovateľné škody aj bez nasadenia vlastných nukleárných zbraní, výhradne len konvenčnými prostriedkami.¹⁹ Západní experti sa v zásade zhodujú, že Rusko schopnosti amerických konvenčných síl a protiraketovej obrany paranoidne preháňa a preceňuje²⁰, práve táto kalkulácia Moskvy je však kľúčová

14 PREZIDENT ROSSII. Ukaz prezidenta Rossijskoj federacii ot 31. 12. 2015 g. No. 683 o Strategii nacionalnoj bezopasnosti Rossijskoj federacii. *Prezident Rossii* (online), 31. 12. 2015 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/40391>.

15 KOFMAN, Michael a Anya Loukianova FINK. Escalation Management and Nuclear Employment in Russian Military Strategy. In: *The War on the Rocks* (online), 23. 6. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://warontherocks.com/2020/06/escalation-management-and-nuclear-employment-in-russian-military-strategy/>.

16 Klasická definícia strategickkej stability hovorí, že ide o stav „v ktorom nukleárne zbrane ponúkajú výhodu odstránenia bez toho, aby stimulovali k potrebe prvého útoku.“ Technologický pokrok posledných dekád a zavedenie nových zbraní a zbraňových systémov (hypersonické zbrane, presne mierená munícia, pokročilá protiraketová obrana, kybernetické a vesmírne vojenské kapacity, umelá inteligencia...) však nútia k zásadnému prehodnoteniu celého konceptu a zahrnutiu nových fenoménov do jeho rámca. Detailnejšie viď FIX, Lianna a Ulrich KÜHN. Strategic Stability in the 21st Century. In: *ETH Zürich, Centre for Security Studies, Russian Analytical Digest No. 260* (online), 20. 12. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://css.ethz.ch/en/publications/rad/rad-all-issues/details.html?id=n/o/2/6/no_260_arms_control.

17 Je celkom pravdepodobné, že Rusko bez rozsiahleho nukleárneho arzenálu by na globálnej politickej scéne predstavovalo oveľa menej rešpektovaného a vplyvného hráča, podľa niektorých interpretácií dokonca len „trpaslika.“ Viď FORSS, Stefan. Russian Nuclear Policy, Doctrine and Strategy. In: HOWARD, Glen E. a Matthew CZEKAJ, eds. *Russia's Military Strategy and Doctrine*. Washington D. C.: The Jamestown Foundation, 2019, s. 185-250. ISBN 978-0-9968660-1-3.

18 Koncept *Conventional Prompt Global Strike* predstavuje dlhodobý smer strategického plánovania USA, podľa ktorého má byť americká armáda schopná rozhodujúceho útoku konvenčnými zbraňami ako presne mierená munícia, bezpilotné prostriedky, taktické a stíhacie letectvo či strely s plochou dráhou letu kdekoľvek na svete v priebehu maximálne niekoľko hodín po vydaní rozkazu. Detailne o koncepte viď WOOLF, Amy F. *Conventional Prompt Global Strike and Long-Range Ballistic Missiles: Background and Issues*. In: *Congressional Research Service* (online), 16. 7. 2021 (cit. 16. 7. 2021). Dostupné z: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R41464>.

19 BLANK, Stephen. Putin's Asymmetric Strategy: Nuclear and New-Type Weapons in Russian Defense Policy. In: HOWARD, Glen E. a Matthew CZEKAJ, eds. *Russia's Military Strategy and Doctrine*. Washington D. C.: The Jamestown Foundation, 2019, s. 251-301. ISBN 978-0-9968660-1-3.

20 KROENIG, Matthew, Mark MASSA a Christian TROTTI. Russia's exotic Nuclear Weapons and Implications for the United States and NATO. In: *Atlantic Council* (online), 6. 3. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/russias-exotic-nuclear-weapons-and-implications-for-the-united-states-and-nato/>.

pre správne pochopenie úlohy taktických nukleárných zbraní v súčasnom ruskom strategickom myslení. Americká ani ruská stratégia pritom výraz „*taktické nukleárne zbrane*“ nepozná, obe krajiny operujú s termínom „*nestrategické nukleárne zbrane*“ (*nonstrategic nuclear weapon*, resp. нестратегическое ядерное оружие). Všeobecne ani žiadna definícia „taktických“ nukleárných zbraní neexistuje, panuje však konsenzus, že taktické/nestrategické nukleárne zbrane slúžia pre použitie „*priamo na bojisku a v rámci kinetickej bojovej činnosti, na rozdiel od strategických, ktorých účelom je použitie proti nepriateľským mestám, priemyslu a iným cieľom so zámerom poškodiť nepriateľovu schopnosť pokračovať vo vojnovom konflikte.*“²¹

Účel, strategický význam a prípadné použitie taktických nukleárných zbraní výborne ilustruje nedávny intenzívny spor expertov o tom, či ruská nukleárna stratégia reálne počíta s **nukleárnou deeskaláciou** (Ядерная Деэскалация, západné zdroje používajú skôr termíny *escalate to de-escalate*, alebo *escalate to win*) ako významným prvkom strategickej nejednoznačnosti.²² Zástancovia konceptu tvrdia, že Rusko predpokladá použitie svojich taktických nukleárných zbraní hneď v úvodnej fáze hypotetického konfliktu s USA/NATO s cieľom nepriateľa šokovať, prinútiť k okamžitej deeskalácii a ukončiť konflikt na základe ruských podmienok.²³ Prvá zmienka o koncepte sa objavila v článku generála Levšina a plukovníkov Nedelina a Sosnovského v žurnále *Vojennaja mysl'* z mája 1999²⁴, následne bol koncept nepravidelne oživovaný vyjadreniami čelných politických²⁵

²¹ Pre úplnosť treba uviesť poznámku bývalého ministra obrany USA Jamesa Mattisa, podľa ktorého neexistuje rozdiel medzi taktickými a strategickými nukleárnymi zbraňami v zmysle dôsledkov ich použitia. Mattis tvrdil, že akékoľvek použitie akejkoľvek nukleárnej zbrane kdekoľvek a kedykoľvek by bolo strategickým „game-changerom.“ Viď KRISTENSEN, Hans M. a Matt KORDA. Tactical nuclear weapons, 2019. *Bulletin of the Atomic Scientists*. 2019, roč. 75, č. 5, s. 252-261.

²² Súhlasné stanoviská k existencii nukleárnej deeskalácie ako relevantného prvku ruskej nukleárnej stratégie viď HARVEY, John R, Franklin C. MILLER, Keith B. PAYNE a Bradley H. ROBERTS. Continuity and Change in U.S. Nuclear Policy. In: *Real Clear Defense* (online), 7. 2. 2018 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://www.realcleardefense.com/articles/2018/02/07/continuity_and_change_in_us_nuclear_policy_113025.html, prípadne LUIK, Jüri a Tomas JERMALAVIČIUS. A plausible scenario of nuclear war in Europe and how to deter it. A perspective from Estonia. In: *Bulletin of the Atomic Scientists*. 2018, roč. 73, č. 4, s. 233-239. Naopak stanoviská spochybňujúce existenciu a realnosť nukleárnej deeskalácie viď v VEN BRUUSGAARD, Kristin. Thy Myth of Russia's Lowered Nuclear Threshold. In: *The War on the Rocks* (online), 22. 9. 2017 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://warontherocks.com/2017/09/the-myth-of-russias-lowered-nuclear-threshold/>, alebo OLIKER, Olga a Andrey BAKLITSKIY. The Nuclear Posture Review and Russian "De-Escalation:" A Dangerous Solution to a Nonexistent Problem. In: *The War on the Rocks* (online), 20. 2. 2018 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://warontherocks.com/2018/02/nuclear-posture-review-russian-de-escalation-dangerous-solution-nonexistent-problem/>.

²³ FORSS, Stefan. Russian Nuclear Policy, Doctrine and Strategy. In: HOWARD, Glen E. a Matthew CZEKAJ, eds. *Russia's Military Strategy and Doctrine*. Washington D. C.: The Jamestown Foundation, 2019, s. 185-250. ISBN 978-0-9968660-1-3.

²⁴ LEVŠIN, V. I., A. V. NEDELIN a M. E. SOSNOVSKIJ. O primenenii jadernogo oruzhija dlja deeskalacii voennyh dejstvij. In: *Vojennaja mysl'* (online), r. 3, č. 5-6, s. 34-37, 1999. Dostupné z: <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozrenie/1999-zvo/8995-o-primenenii-jadernogo-oruzhija-dlja-dejeskalacii..>

²⁵ MAMONTOV, Vladimir. Menjaetsja Rossija, menjaetsja i jejo vojennaja doktrina. In: *Izvestia.ru* (online), 14. 10. 2009 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://iz.ru/news/354178>.

a vojenských²⁶ predstaviteľov Ruska. História tak opísala zaujímavý obrat, keďže v ére studenej vojny práve USA počítali s nukleárnymi údermi proti sovietskej konvenčnej prevahe na európskom kontinente v rámci tzv. kontroly nad eskaláciou (*control of escalation*),²⁷ v súčasnosti musí kvôli konvenčnej prevahe USA (a celého NATO) počítať s obdobným variantom Rusko.

Berúc nukleárnu deeskaláciu ako hotovú vec a organickú súčasť ruskej nukleárnej stratégie, americký NPR 2018 reagoval zavedením dvoch nových odstrašujúcich opatrení, do značnej miery stierajúcimi rozdiely medzi taktickými a strategickými nukleárnymi zbraňami. Prvým je deklarovaná pripravenosť odpovedať na ruské útoky taktickými nukleárnymi zbraňami vlastnými, z ponoriek odpálenými medzikontinentálnymi balistickými raketami (tzv. *Submarine-Launched Ballistic Missile*, SLBM), avšak pri nasadení zmenšenej nukleárnej hlavice (tzv. *low-yield option*). Druhým opatrením je návrat striel s plochou dráhou letu (tzv. *Submarine-Launched Cruise Missile*, SLCM) typu *Tomahawk* nesúcich nukleárne hlavice do výzbroje amerických strategických ponoriek.²⁸ V roku 2019 reagovali USA na zamýšľanú hrozbu nukleárnej deeskalácie zo strany Ruska aj doktrínálne, keď nakrátko zverejnená doktrína Zboru náčelníkov štábov (*Joint Chief of Staff*)²⁹ obsahovala ustanovenie o možnosti nasadiť americké taktické nukleárne zbrane priamo na bojisku prebiehajúceho konfliktu v záujme „*obnovenia strategick stability*.“ Dokument bol čoskoro opäť preradený pod utajený režim, Pentagon však nepriamo (a možno nechtiac) priznal, že do americkej nukleárnej stratégie zakotvil koncept obsahovo de facto totožný s údajnou ruskou nukleárnou deeskaláciou.³⁰

Problémom však je, že o nukleárnej deeskalácii sa explicitne nezmieňuje žiadny ruský strategický dokument, jediná zmienka aspoň vzdialene pripomínajúca logiku nukleárnej deeskalácie sa objavuje v čl. 37 dokumentu s názvom *Základy štátnej politiky Ruskej federácie v oblasti vojensko-námornej činnosti do roku 2030*, ktorý uvádza, že „*v podmienkach eskalácie vojenského konfliktu sa demonštrácia pripravenosti a odhodlania použiť silu prostredníctvom nestrategických jadrových zbraní považuje za efektívny odstrašujúci prostriedok*.“³¹ Kľúčovým slovným spojením je však aj v tomto kontexte

²⁶ ROBERTS, Cynthia. Revelations about Russia's Nuclear Deterrence Policy. In: *The War on the Rocks* (online), 19. 6. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://warontherocks.com/2020/06/revelations-about-russias-nuclear-deterrence-policy/>.

²⁷ BROWN, Seyom. The Trump Administration's Nuclear Posture Review (NPR): In Historical Perspective. *Journal of Peace and Nuclear Disarmament*, 2018, r. 1, č. 2, 268-280.

²⁸ DEPARTMENT OF DEFENSE. Nuclear Posture Review. *Department of Defense* (online), február 2018. Dostupné z: <https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-NUCLEAR-POSTURE-REVIEW-FINAL-REPORT.PDF>.

²⁹ FAS. Joint Publication 3-72. Nuclear Operations. In: *Federation of American Scientists* (online), 11. 6. 2019 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://fas.org/irp/doddir/dod/jp3_72.pdf.

³⁰ AFTERGOOD, Steven. DoD Doctrine on Nuclear Operation Published, Taken Offline. In: *Federation of American Scientists* (online), 19. 6. 2019 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://fas.org/blogs/secrecy/2019/06/nuclear-operations/>.

³¹ MORSKAJA KOLEGIJA. Ukaz prezidenta Rossijskoj federacii Ob utverždenii Osnov gosudarstvennoj politiki Rossijskoj federacii v oblasti voenno-morskoj dejatel'nosti na period do 2030 goda. *Morskaja kolegija* (online), 17. 11. 2017 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <http://marine.gov.ru/upload/iblock/6ae/6ae1f28040230e2404cfadb400017be3.pdf>.

„demonštrácia pripravenosti a odhodlania“, ktorá vôbec nemusí automaticky znamenať útok taktickými nukleárnymi zbraňami proti vojenským (tým menej civilným) cieľom protivníka. Koncept nukleárnej deeskalácie je navyše v logickom rozpore s platnými strategickými dokumentmi Ruska - ak by totiž ruské elity ráтали s deeskalačným nukleárnym úderom, museli by konať v rozpore s vlastnou Vojenskou doktrínou a tiež Základmi štátnej politiky.³² Takéto uvažovanie a konanie by však bolo maximálne kontraproduktívne, keďže strategické odstrašenie je najhodnovernejšie práve vtedy, ak je potenciálnemu agresorovi v každom momente jasné, kde ležia neprekročiteľné červené čiary³³ - inými slovami, čím transparentnejšie doktríny, tým hodnovernejšie odstrašenie.³⁴ Vojenské elity Ruska v súkromných rozhovoroch popierajú ideu preventívneho použitia taktických nukleárných zbraní s argumentom, že akýkoľvek konflikt s USA/NATO by viedol, buď k rýchlej deeskalácii v záujme vyhnúť sa katastrofe, alebo naopak, eskalácii až na úroveň globálneho armageddonu. Oba prípady by pritom nastali aj bez „deeskalačného“ nukleárneho úderu.³⁵ V neposlednom rade, predstava obmedzenej nukleárnej vojny bola ruskému strategickému mysleniu vždy cudzia, keďže takáto vojna by sa odohrávala veľmi blízko ruského územia, prípadne priamo na ňom.³⁶

Je pravdou, že scenáre strategických cvičení ruskej armády opakovane obsahovali simulované útoky nukleárnymi zbraňami,³⁷ je však nutné vnímať kontext, v ktorom k nim prišlo. Podľa platnej Vojenskej doktríny rozoznáva Rusko 4 typy ozbrojených konfliktov (ozbrojený konflikt, lokálna vojna, regionálna vojna a globálna vojna),³⁸ pričom

³² OLIKER, Olga a Andrey BAKLITSKIY. The Nuclear Posture Review and Russian “De-Escalation:” A Dangerous Solution to a Nonexistent Problem. In: *The War on the Rocks* (online), 20. 2. 2018 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://warontherocks.com/2018/02/nuclear-posture-review-russian-de-escalation-dangerous-solution-nonexistent-problem/>

³³ VEN BRUUSGAARD, Kristin. Thy Myth of Russia’s Lowered Nuclear Threshold. In: *The War on the Rocks* (online), 22. 9. 2017 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://warontherocks.com/2017/09/the-myth-of-russias-lowered-nuclear-threshold/>

³⁴ OLIKER, Olga. New Document Consolidates Russia’s Nuclear Policy in One Place. In: *Russia Matters* (online), 4. 6. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.russiamatters.org/analysis/new-document-consolidates-russias-nuclear-policy-one-place>.

³⁵ V tomto smere sa zhodujú s tiež bývalým americkým ministrom obrany Robertom McNamaram, ktorý v 60. rokoch stál za tzv. *stratégiou pružnej odpovede*. Tá predpokladala riadenú a postupnú eskaláciu prípadného konfliktu s použitím najskôr taktických a prípadne aj strategických nukleárných zbraní. Neskôr však McNamara priznal, že seriózne plánovať obmedzené použitie nukleárných zbraní v akomkoľvek konflikte je nemožné. Vid’ SAHAY, Usha. The Human Face of Nuclear Deterrence. In: *The War on the Rocks* (online), 10. 2. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://1url.cz/szxC1>.

³⁶ TRENIN, Dmitri. Decoding Russia’s Official Nuclear Deterrence Paper. In: *Carnegie Moscow Center* (online), 5. 6. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://carnegie.ru/commentary/81983>.

³⁷ FELGENHAUER, Pavel. Russia Seeks to Impose New ABM Treaty on the US by Developing BMD. In: The Jamestown Foundation (online), 16. 7. 2010 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://jamestown.org/program/russia-seeks-to-impose-new-abm-treaty-on-the-us-by-developing-bmd/> a takisto PETRAITIS, Daivis. The Anatomy of ZAPAD-2017: Certain Features of Russian Military Planning. *Lithuanian Annual Strategic Review*. 2017-2018, roč. 16, č. 1, s. 229-267.

³⁸ МЧС РОССИИ. Voennaja doktrina Rossijskoj federacii (utv. prezidentom Rossijskoj federacii). *Ministerstvo Rossijskoj federacii po delam grazhdanskoj oborony, črezvyčajnym situacijam i likvidacii posledstvij stichijnych bedstvij* (online), 25. 12. 2014 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.mcch.gov.ru/dokumenty/2940> + <https://rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html>

strategické plánovanie predpokladá použitie nukleárných zbraní ako ultimatívneho prostriedku obrany a odpłaty až v poslednej fáze globálneho vojnového konfliktu, kedy by sa celá Ruská federácia nachádzala v stave absolútnej mobilizácie a totálnej defenzívy.³⁹ V tomto smere je presvedčenie o pripravenosti Ruska použiť svoje nukleárne sily na základe dikcie strategických dokumentov⁴⁰, vyjadrení expertov,⁴¹ či politikov⁴² v zásade správne, avšak ide o scenár, ktorému sa chce samotná Moskva za každú cenu vyhnúť práve prostredníctvom svojho strategického odstránenia.⁴³ Ruské strategické dokumenty preto, rovnako ako obdobné dokumenty USA, slúžia najmä ako „*nákres červených línií, ktoré sa nikomu neodporúča prekračovať*.“⁴⁴ Rovnako ako v prípade USA je otázne, či by Rusko reagovalo nukleárnymi zbraňami napr. na masívny kybernetický útok proti svojej kritickej infraštruktúre.⁴⁵ Na základe celkovej dikcie amerického aj ruského strategického dokumentu však možno nukleárnu stratégiu oboch veľmocí charakterizovať ako v zásade defenzívnu, konzistentnú a kontinuálnu vo vzťahu k tradícii posledných dvoch dekád.⁴⁶

Bohužiaľ, stabilita a predvídateľnosť globálneho bezpečnostného prostredia neprosieva vyvodzovanie vzájomne prehnanych či preceňujúcich záverov z doktrínálnych dokumentov druhej strany. Zatiaľ čo americkí stratégovia pravdepodobne podľahli sebaklamu, keď z ruskej stratégie „vyčítali“ koncept nukleárnej deeskalácie, ich ruské náprotivky nemenej paranoidne preceňujú schopnosti amerických konvenčných síl a protiraketovej obrany. Obojstranne prehnané, chybné či nepresné interpretácie a kalkulácie vo vzťahu k zámerom a scenárom použitia nukleárných síl druhej strany sa následne odrážajú

³⁹ Vyčerpávajúci popis strategického plánovania v rámci globálneho konfliktu a praktickú demonštráciu prípravy Ruska na konflikt tohto typu na príklade cvičenia ZAPAD 2017 vid' v PETRAITIS, Daivis. *The Anatomy of ZAPAD-2017: Certain Features of Russian Military Planning*. *Lithuanian Annual Strategic Review*. 2017-2018, roč. 16, č. 1, s. 229-267.

⁴⁰ MID ROSSII. Osnovy gosudarstvennoj politiki Rossijskoj Federacii v oblasti jadernogo sderživaniya. *Ministerstvo inostrannyh del Rossijskoj federacii* (online), 8. 6. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://1url.cz/KKqUp>.

⁴¹ STRELIN, A. E. a A. L. CHRJAPIN. Ob osnovach gosudarstvennoj politiki Rossijskoj federacii v oblasti jadernogo sderživaniya. In: *Krasnaja zvezda* (online), 7. 8. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <http://redstar.ru/ob-osnovah-gosudarstvennoj-politiki-rossijskoj-federatsii-v-oblasti-yadernogo-sderzhivaniya/>.

⁴² PANINA, Elena. Elena Panina: Putin novym Planom oborony poslal signal „partneram“ Rossii. In: *Federalnoe Agentstvo Novostej* (online), 17. 11. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://riafan.ru/1337317-elena-panina-putin-novym-planom-oborony-poslal-signal-partneram-rossii?mc_cid=44304892fc&mc_eid=bf463c4cb1.

⁴³ BLANK, Stephen. Putin's Asymmetric Strategy: Nuclear and New-Type Weapons in Russian Defense Policy. In: HOWARD, Glen E. a Matthew CZEKAJ, eds. *Russia's Military Strategy and Doctrine*. Washington D. C.: The Jamestown Foundation, 2019, s. 251-301. ISBN 978-0-9968660-1-3.

⁴⁴ STRELIN, A. E. a A. L. CHRJAPIN. Ob osnovach gosudarstvennoj politiki Rossijskoj federacii v oblasti jadernogo sderživaniya. In: *Krasnaja zvezda* (online), 7. 8. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <http://redstar.ru/ob-osnovah-gosudarstvennoj-politiki-rossijskoj-federatsii-v-oblasti-yadernogo-sderzhivaniya/>.

⁴⁵ STEFANOVICH, Dmitry. Revelation or Revolution? Russia's New, Official 'Nuclear Doctrine'. In: *Institute for Peace Research and Security at the University of Hamburg* (online), 15. 7. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://ifsh.de/en/news-detail/revelation-or-revolution-russias-new-official-nuclear-doctrine>.

⁴⁶ SOKOV, Nikolai. Russia Clarifies its Nuclear Deterrence Policy. In: *Vienna Center for Disarmament and Non-Proliferation* (online), 3. 6. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://vcdnp.org/russia-clarifies-its-nuclear-deterrence-policy/>.

v prístupe oboch veľmocí k výstavbe a posilňovaniu svojho nukleárneho arzenálu, ktorému je venovaná nasledujúca časť textu.

2.2 Vertikálna proliferácia nukleárných zbraní a ich nosičov

Spojené štáty síce vlastnia svetovo najrozsiahlejší arzenál strategických nukleárných zbraní, všetky elementy americkej **strategickej triády**⁴⁷ však rýchlo zastarávajú a v nasledujúcich troch dekádach budú potrebovať rozsiahlu modernizáciu, alebo úplné nahradenie. Prezidentom Obamom ohlásený ambiciózny program kompletnej modernizácie americkej strategickej triády spolu s príslušnou infraštruktúrou a logistickými kapacitami vyjde daňových poplatníkov celkovo na 1,3 bilióna USD.⁴⁸ Za túto cenu by malo byť do roku 2031 všetkých 14 strategických ponoriek triedy *Ohio* nahradených 14 kusmi novej triedy *Columbia*, vyzbrojených modernizovanými verziami súčasných SLBM typu *Trident II*.⁴⁹ Zároveň pokračujú práce na vývoji a konštrukcii nového typu ICBM, pracovne označovaného ako *Ground-Based Strategic Deterrent* (GBSD), ktorý do roku 2036 postupne nahradí už výrazne zastarané interkontinentálne balistické rakety typu *Minuteman III*. Tretím elementom americkej triády sú strategické bombardéry, konkrétne 20 kusov *B-2A* a 46 *B-52H*.⁵⁰ Práve strategické letectvo by sa malo dočkať najvýraznejšieho posilnenia, keďže od roku 2025 majú byť bombardéry typu *B-2A* postupne nahradzované 80-100 kusmi nových *B-21* a do výzbroje vzdušných síl vstúpi aj nový typ strely s plochou dráhou letu s pracovným názvom *Long Range Stand-Off Weapon* (LRSO).⁵¹

Rôznorodosť prístupu USA a Ruska k taktickým nukleárnym zbraňam výborne ilustruje aj oblasť ich modernizácie a rozvoja. Zatiaľ čo Američania si ponechali po studenej

⁴⁷ Idea strategickej triády pochádza z prelomu 60. a 70. rokov a jej základným účelom je garancia prežitia dostatočného počtu nukleárných hlavíc pre prípadný odvetný útok formou diverzifikácie nosičov. V súčasnosti sa za štandardné súčasti nukleárnej triády považujú strategické bombardéry, strategické ponorky a pozemné (mobilné aj stacionárne) medzikontinentálne balistické rakety (tzv. ICBM – *Intercontinental Ballistic Missile*).

⁴⁸ KIMBALL, Daryl G. Trump's More Dangerous Nuclear Posture. In: *Arms Control Association* (online), január-február 2018 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/act/2018-01/focus/trumps-more-dangerous-nuclear-posture>.

⁴⁹ CZULDA, Robert. Przyszłość amerykańskiej triady strategicznej. Decyzje w rękach Bidena (ANALIZA). In: *Defence 24* (online), 21. 1. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.defence24.pl/przyszlosc-amerykanskiej-triady-strategicznej-decyzje-w-rekach-bidena-analiza>.

⁵⁰ Celkový počet bombardérov *B-52* amerického letectva je 76, avšak len 46 z nich je schopných realizovať úder nukleárnymi zbraňami. Bombardéry typu *B-1* ako komponent nukleárnej triády prestali existovať a v súčasnosti nesú výhradne konvenčnú výzbroj. Viď CZULDA, Robert. Przyszłość amerykańskiej triady strategicznej. Decyzje w rękach Bidena (ANALIZA). In: *Defence 24* (online), 21. 1. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.defence24.pl/przyszlosc-amerykanskiej-triady-strategicznej-decyzje-w-rekach-bidena-analiza>.

⁵¹ Ibid.

vojne len okolo 230 kusov leteckých púm z rodiny *B61* s nukleárnou náložou,⁵² Rusko po významnom obmedzení svojho taktického nukleárneho arzenálu v 90. rokoch pristúpilo v posledných cca 15 rokoch k jeho opätovnému posilneniu a rozšíreniu. Vďaka tomu dnes taktickými nukleárnymi hlavícami a ich nosičmi disponujú všetky druhy ruských vojsk (predovšetkým však námorníctvo a letectvo), čo dáva Moskve v porovnaní s USA výraznú kvalitatívnu aj kvantitatívnu prevahu. Seriózne odhady počtu ruských taktických nukleárných hlavíc sa pohybujú od 860⁵³, najčastejšie však okolo 2000⁵⁴, kumulatívny počet nosičov dosahuje cifru až 10 000 kusov všetkých druhov techniky.⁵⁵

Za USA v ničom nezaostáva ani tempo a miera modernizácie ruskej strategickej triády. Naopak, Rusko počas celej éry prezidenta Putina v modernizácii nukleárných zbraní dominovalo, pričom ich ďalšie kvalitatívne posilňovanie zostáva najvyššou prioritou aj pre *Plán obrany Ruskej federácie na roky 2021-2025*.⁵⁶ Ide o ďalšiu reakciu Moskvy na americkú konvenčnú prevahu a kontinuálny rozvoj amerického systému globálnej protiraketovej obrany.⁵⁷ V priebehu poslednej dekády sa odpoveďami na údajné hrozby zo strany

⁵² Vyše polovica z nich sa nachádza na amerických leteckých základniach v Európe. LUZIN, Pavel. Igra, vdohnovlennaja Gejzenbergom. In: *Riddle* (online), 1. 5. 2018 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://www.ridl.io/ru/igra-vdohnovlennaja-gejzenbergom/?mc_cid=64d2becc6f&mc_eid=bf463c4cb1

⁵³ Ibid.

⁵⁴ KRISTENSEN, Hans M. a Matt KORDA. Russian nuclear weapons, 2021. *Bulletin of the Atomic Scientists*. 2019, roč. 77, č. 2, s. 90-108.

⁵⁵ SCHNEIDER, Mark B. Russian Modernization of its Nuclear and Military Forces in 2021. In: *Real Clear Defense* (online), 20. 2. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://www.realcleardefense.com/articles/2021/02/20/russian_modernization_of_its_nuclear_and_military_forces_in_2021_661111.html

⁵⁶ Plné znenie dokumentu síce podlieha najprísnejšiemu utajeniu, z otvorených zdrojov však vieme, že záväzne predpokladá aj vybudovanie nového centra velenia a riadenia Raketových vojsk strategického určenia (RVSN). Ruské nukleárne sily by tým získali schopnosti rýchlejšieho odovzdávania a zdieľania väčších objemov dát a tým pádom aj schopnosť rýchlejšej komunikácie a reakcie. V prípade nukleárneho útoku má centrum zaistiť funkčnosť kritických prvkov velenia a riadenia vrátane zaistenia fyzického prežitia (aspoň časti) politickej a vojenskej elity – inými slovami, garantovať Rusku schopnosť odvetného úderu. Pre každý prípad bude centrum vybavené modernizovanou verziou systému *Perimetr* (prezývaného aj „mŕtva ruka“), umožňujúceho realizovať odvetný útok aj v prípade fyzickej likvidácie politickej a vojenskej elity v rámci prvotného útoku agresora Viď ROBERTS, Cynthia. Revelations about Russia's Nuclear Deterrence Policy. In: *The War on the Rocks* (online), 19. 6. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://warontherocks.com/2020/06/revelations-about-russias-nuclear-deterrence-policy/> a takisto MCDERMOTT, Roger. Putin Orders a New Nuclear-Proof Command Center. In: *The Jamestown Foundation* (online), 18. 11. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://jamestown.org/program/putin-orders-a-new-nuclear-proof-command-center/?mc_cid=7319169da2&mc_eid=bf463c4cb1.

⁵⁷ FELGENHAUER, Pavel. Russia Seeks to Impose New ABM Treaty on the US by Developing BMD. In: *The Jamestown Foundation* (online), 16. 7. 2010 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://jamestown.org/program/russia-seeks-to-impose-new-abm-treaty-on-the-us-by-developing-bmd/>.

USA stali napr. rakety *Novator 9M729*,⁵⁸ oba varianty systému *Iskander*,⁵⁹ či systémy protivzdušnej obrany (PVO) *S-400* a *S-500*⁶⁰ - všetky tieto zbrane, najviac však rakety typu *Novator 9M729*, v konečnom dôsledku prispeli k americkému odstúpeniu od *Zmluvy o likvidácii rakiet krátkeho a stredného doletu* (INF) v roku 2019. Od roku 2018 však Rusko testuje, vyvíja a v niektorých prípadoch už v malých množstvách zavádza do aktívnej služby ďalšie originálne zbraňové systémy ako napr. hypersonické kľzávé teleso *Avan-gard*,⁶¹ ICBM typu *RS-28 Sarmat*⁶², lietadlom nesenú balistickú strelu *Kinžal*⁶³, torpédo s nukleárnou hlavicaou *Poseidon*,⁶⁴ či strely s plochou dráhou letu *9M730 Burevestnik*⁶⁵ a *3M22 Cirkon*.⁶⁶ Moskva tým síce diverzifikovala svoju už beztak pestrú paletu nosičov nukleárných hlavíc, zo strategického však tieto „zázračné zbrane“ zásadnú zmenu nepredstavujú, keďže Rusko bolo schopné efektívne ohroziť územie USA aj za pomoci už existujúcich nosičov.⁶⁷ Ich reálna strategická hodnota sa tak prejaví skôr na diplomatickom poli, keďže systémy *Poseidon*, *Kinžal*, *Burevestnik* a *Cirkon* nespádajú pod limitácie stanovené zmluvou New START⁶⁸, zato však efektívne zotierajú rozdiel medzi strategickými a taktickými nukleárnymi zbraňami. To následne dokáže Rusko využiť politicky na

58 VISINGR, Lukáš. Řízená střela 9M729: Rusko představilo kontroverzní zbraň. *Armádní technický magazín*. 2019, r. 17, č. 3, s. 26-27.

59 Systémy *Iskander* existujú vo verzii vyzbrojenej balistickými raketami (*Iskander-M*) a vo verzii nesúcej rakety s plochou dráhou letu (*Iskander-K*). Dostrel oboch variantov údajne zďaleka presahuje udávaný oficiálny dolet 500 kilometrov, čím porušovali ustanovenia zmluvy INF. Oba varianty môžu byť navyše vyzbrojené konvenčnými, ale aj nukleárnymi hlavicaami. Viď MCDERMOTT, Roger. Russia's Iskander Missile System and the Collapse of the INF Treaty. In: *The Jamestown Foundation* (online), 22. 1. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://jamestown.org/program/russias-iskander-missile-system-and-the-collapse-of-the-inf-treaty/>.

60 Systémy PVO *S-400* a *S-500* boli z pohľadu INF problematické preto, že podobne ako systémy *Iskander*, môžu niesť tak konvenčné, ako aj nukleárne hlavice. Viď FELGENHAUER, Pavel. Russia Seeks to Impose New ABM Treaty on the US by Developing BMD. In: *The Jamestown Foundation* (online), 16. 7. 2010 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://jamestown.org/program/russia-seeks-to-impose-new-abm-treaty-on-the-us-by-developing-bmd/>.

61 VISINGR, Lukáš. Šedesát let RVSN: Páteř odstrašujících sil Ruské federace. *Armádní technický magazín*. 2020, r. 18, č. 2, s. 6-9.

62 Ibid.

63 VISINGR, Lukáš. Raketový systém Kinžal: MiG-31 s variantou střely Iskander. *Armádní technický magazín*, 2020, r. 18, č. 12, s. 58-59.

64 MILITARY RUSSIA. Komplex 2M39 Posejdon / OKR Skif – KANYON. In: *Military Russia* (online), 21. 11. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <http://militaryrussia.ru/blog/topic-746.html>.

65 MILITARY RUSSIA. Raketa 9M730 / Krylataja raketa c JAEU. In: *Military Russia* (online), 8. 3. 2018 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <http://militaryrussia.ru/blog/topic-895.html>.

66 MCDERMOTT, Roger. Moscow Prioritizes the Development of Hypersonic Weapons. In: *The Jamestown Foundation* (online), 3. 3. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://jamestown.org/program/moscow-prioritizes-the-development-of-hypersonic-weapons/>.

67 KROENIG, Matthew, Mark MASSA a Christian TROTTI. Russia's exotic Nuclear Weapons and Implications for the United States and NATO. In: *Atlantic Council* (online), 6. 3. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/russias-exotic-nuclear-weapons-and-implications-for-the-united-states-and-nato/>.

68 U.S. DEPARTMENT OF STATE. New START Treaty. *U.S. Department of State* (online), 24. 6. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.state.gov/new-start/>.

zastrašenie protivníka, ako demonštráciu svojich vojensko-priemyselných schopností, potvrdenie statusu veľmoci a predovšetkým ako páku voči USA pri vyjednávaní budúcich zmlúv o obmedzení nukleárnej výzbroj.⁶⁹

Nezaostáva ani modernizácia a rozvoj „štandardného“ strategického nukleárneho arzenálu, kde Rusko v ostrom kontraste k USA kladie najväčší dôraz na pozemný komponent svojej strategickej triády. V súčasnosti disponuje 4 typmi stacionárnych (*R-36M2 Voevoda*, *UR-100N UTTCh*, *RT-2PM2 Topol'-M* a *RS-24 Jars*) a 3 typmi mobilných (*RT-2PM Topol'*, *RT-2PM2 Topol'-M* a *RS-24 Jars*) balistických rakiet⁷⁰, pričom v roku 2020 pokračovalo zavádzanie do výzbroje stacionárnych aj mobilných rakiet *RS-24 Jars*⁷¹ a taktiež jednotlivých kusov hypersonických kĺzavých striel *Avangard*.⁷² Kvôli pandémie COVID-19 sa však záverečné testy a zaradenie do služby balistickej rakety *RS-28 Sarmat* posunuli až na rok 2022,⁷³ z rovnakého dôvodu museli byť odložené aj záverečné skúšky viacúčelovej ponorky *K-329 Belgorod*, ktorá by mala ako prvá niesť torpéda typu *Poseidon*. Do aktívnej služby by mala vstúpiť až na prelome rokov 2021/2022, rovnaký osud čaká aj prvú ponorku triedy *Chabarovsk*, takisto vyzbrojenú torpédami *Poseidon*, a tiež strategické ponorky triedy *Borej-A* menom *Kňaz Oleg* a *Generalissimus Suvorov*.⁷⁴ Tretí element strategickej triády tvorí flotila modernizovaných strategických bombardérov *Tu-95MSM* a *Tu-160M*. V máji 2020 sa začalo s konštrukciou prototypu nového typu strategického bombardéra, pracovne označovaného ako *PAK DA*. Svoj prvý let by mal absolvovať v roku 2025 a od roku 2027 bude postupne zavádzaný do služby, pričom jeho hlavnú výzbroj majú tvoriť rôzne typy rakiet s plochou dráhou letu vrátane hypersonických, schopných niesť nukleárne nálože.⁷⁵ Po odkladoch spôsobených pandemiou na jar 2021 konečne

⁶⁹ SCHNEIDER, Mark B. The Expanding List of Putin's New Nuclear Superweapons. In: *Real Clear Defense* (online), 27. 5. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://www.realcleardefense.com/articles/2021/05/27/the_expanding_list_of_putins_new_nuclear_superweapons_778989.html.

⁷⁰ IZVESTIJA. Dva polka RVSN v 2021 godu perevooruzhat na komplekсы „Jars“. In: *Izvestija.ru* (online), 21. 12. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://1url.cz/9Kq9x>.

⁷¹ ŠERZAD, Timur. Ministerstvo oborony opublikovalo charakteristiki „Jars-S“. In: *TV Zvezda* (online), 29. 1. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://tvzvezda.ru/news/20211291725-zrVPZ.html>.

⁷² IZVESTIJA. Raketnye vojska polučili na vooruženie četyre kompleksa „Avangard“. In: *Izvestija.ru* (online), 22. 12. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://1url.cz/cKq98>.

⁷³ RADIO SPUTNIK. Vyjasnilos, kogda rakety „Sarmat“ postavjat na boevoe dežurstvo. In: *Radio Sputnik* (online), 16. 12. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://1url.cz/eKqPM>.

⁷⁴ STARCHAK, Maxim. COVID-19 Slows Down Development of Russia's Naval Nuclear Forces. In: *The Jamestown Foundation* (online), 2. 12. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://jamestown.org/program/covid-19-slows-down-development-of-russias-naval-nuclear-forces/?mc_cid=f224cb05de&mc_eid=bf463c4cb1. Ďalej viď SCHNEIDER, Mark B. Russian Modernization of its Nuclear and Military Forces in 2021. In: *Real Clear Defense* (online), 20. 2. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://www.realcleardefense.com/articles/2021/02/20/russian_modernization_of_its_nuclear_and_military_forces_in_2021_661111.html.

⁷⁵ Niektorí ruskí experti pritom odhadujú, že stroj nebude do služby zaradený skôr ako v roku 2030, aj to len za predpokladu, že sa jeho výroba podarí uniknúť bežným (nielen v ruských podmienkach) častým technickým problémom s konštrukciou a testovaním nových prototypov. Viď DEFENCE 24. Rosja buduje bombowiec stealth. Gotowość bojowa w 2027 roku?. In: *Defence 24* (online), 14. 1. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.defence24.pl/rosja-buduje-bombowiec-stealth-gotowosc-bojowa-w-2027-roku>.

úspešne absolvoval závodové skúšky aj prototyp modernizovaného strategického bombardéra *Tu-160M2*,⁷⁶ v budúcnosti sa počíta so zaradením do výzbroje až 50 kusov týchto strojov.⁷⁷ Postupne by mali nahrádzať dnes už zastarané *Tu-95MSM*, ktoré by mali byť ku koncu roku 2035 úplne vyradené zo služby.

2.3 Vzájomná kontrola a obmedzenia nukleárnych zbraní a ich nosičov

Extenzívny rast kvality, ale najmä kvantity nukleárneho arzenálu na oboch stranách prinútil Washington s Moskvou k racionálnym vyjednávaniám o vzájomnom obmedzení nukleárnej výzbroje za predpokladu zachovania strategickú stability, ktoré sa od 70. rokov zhmotnili v celom rade bilaterálnych zmlúv a dohôd. Tradíciu racionálnej a pragmatickej spolupráce v oblasti nukleárneho zbrojenia si obaja aktéri zachovali aj po páde železnej opony, na druhej strane, súčasné nevraživé vzťahy si v roku 2019 vybrali daň v podobe definitívneho zániku zmluvy INF. Tá prestala existovať najmä preto, že vo Washingtone aj v Moskve prevládla veľmocenská logika a presvedčenie, že ďalšia existencia a platnosť zmluvy už nie je v najlepšom záujme ani jednej zo strán. Rusko síce vývojom, testovaním a rozmiestnením vyššie uvedených nosičov pravdepodobne skutočne porušilo ustanovenia zmluvy, avšak USA ani zďaleka nevyčerpali všetky nástroje verifikácie, kontroly, obnovenia dôvery či diplomatických riešení. Ani jedna strana počas 6-mesačného prechodného obdobia od odstúpenia USA od zmluvy do doby jej formálneho zániku neprejavila úprimnú snahu o jej zachovanie či nahradenie novou zmluvou.⁷⁸ Významným dielom k zániku zmluvy prispeli obavy oboch strán z rýchlo sa rozvíjajúceho arzenálu čínskych rakiet stredného doletu, ktoré nepodliehajú obmedzeniam žiadnej zmluvy a hrozbu ktorých USA s Ruskom hodlajú vyvažovať rozvojom vlastných zbraní tohto typu.⁷⁹

Nechýbalo veľa a podobný osud by stretol aj zmluvu New START, poslednú platnú bilaterálnu zmluvu medzi USA a Ruskom o vzájomnom obmedzení strategického nukleárneho arzenálu a jeho nosičov, ktorej predĺženie vo februári 2021 sa stihlo doslova na poslednú chvíľu. V procese vyjednávanií o jej predĺžení pritom Rusko zaznamenalo výrazný názorový posun. Moskva sa vyhrážala odstúpením od zmluvy opakovane už od

⁷⁶ IZVESTIJA. Modernizirovannyj Tu-160M peredan dlja predvaritelnykh ispytaniy. In: *Izvestija.ru* (online), 10. 3. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://iz.ru/1135006/2021-03-10/modernizirovannyi-tu-160m-peredan-dlia-predvaritelnykh-ispytaniy>.

⁷⁷ SCHNEIDER, Mark B. Russian Modernization of its Nuclear and Military Forces in 2021. In: *Real Clear Defense* (online), 20. 2. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://www.realcleardefense.com/articles/2021/02/20/russian_modernization_of_its_nuclear_and_military_forces_in_2021_661111.html.

⁷⁸ DIENSTBIER, Philipp. The Beginning of the End? The Collapse of the INF Treaty between Russia and the US. *International Reports*, 2019, r. 35, č. 3, s. 11-23.

⁷⁹ PERRY, William J. a Tom Z. COLLINA. *The Button. The New Nuclear Arms Race and Presidential Power from Truman to Trump*. Dallas: BenBella Books, 2020. ISBN 978-1-948836-99-9.

roku 2011⁸⁰, pričom od roku 2018 začali z prostredia ruských „nukleárných jastrabov“ zaznievať hlasy, že Rusko by nemalo usilovať o predĺženie jej platnosti a nikdy v budúcnosti by už nemalo vyjednávať o akomkoľvek obmedzovaní svojho nukleárneho arzenálu.⁸¹ Napokon to však v roku 2020 bola práve Moskva, kto pod tlakom času prišiel s návrhom bezpodmienečného predĺženia zmluvy o maximálnu možnú lehotu 5 rokov. Z americkej strany predpokladal predĺženie zmluvy už NPR 2018, podmienil ho však sériou predbežných bilaterálnych rokovaní, ktoré na jeseň 2020 celý proces skomplikovali a ohrozili jeho úspešné ukončenie. Rusko preto v októbri 2020 prišlo s alternatívnym návrhom – predĺžiť platnosť zmluvy len o jeden rok a za ten čas vyjednať podobu úplne novej dohody.⁸² Predpokladajúc, že Donald Trump sa pred novembrovými prezidentskými voľbami pokúsi pripísať si významný zahraničnopolitický úspech, očakávala Moskva rýchly americký súhlas. Americká strana ale všetky ruské návrhy vytrvalo odmietala, zavše argumentujúc nutnosťou vyjednávania nových obmedzení týkajúcich sa ruského taktického nukleárneho arzenálu a jeho nosičov.⁸³ Vrchný americký vyjednávač Marshall Billingslea navyše strávil mesiace presvedčaním Číny, aby sa stala zmluvnou stranou budúcej trilaterálnej dohody – Peking iniciatívu rezolútne odmietol s odvolaním sa na neporovnateľne menší nukleárny arzenál, než ktorý vlastní USA a Rusko.⁸⁴ Po ustrnutí na mŕtvom bode sa vyjednávania obnovili až po inaugurácii prezidenta Bidena, dňa 26. 1. 2021 obe strany oznámili dohodu na 5-ročnom bezpodmienečnom predĺžení zmluvy v jej pôvodnom znení z roku 2010.⁸⁵

Z politického hľadiska stavia zmluva Rusko na roveň s USA a konzervuje súčasný stav strategickej stability, čo nateraz vyhovuje Moskve aj Washingtonu. Rusko môže vystupovať ako rovnocenný partner USA, zatiaľ čo Spojené štáty získavajú čas modernizovať aspoň časť svojej zastaranej nukleárnej triády do doby vyjednávania o novej zmluve. Obe

⁸⁰ MALYGINA, Anastasia a Andrey PAVLOV. Russian Perspective: New START and Beyond. In: *Arms Control Association* (online), január/február 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/act/2020-01/features/russian-perspective-new-start-beyond>.

⁸¹ FORSS, Stefan. Russian Nuclear Policy, Doctrine and Strategy. In: HOWARD, Glen E. a Matthew CZEKAJ, eds. *Russia's Military Strategy and Doctrine*. Washington D. C.: The Jamestown Foundation, 2019, s. 185-250. ISBN 978-0-9968660-1-3.

⁸² Viď HUDSON, John a Isabelle KHURSHUDYAN. Trump administration and Russia near deal to freeze nuclear warheads, extend New START pact. In: *The Washington Post* (online), 20. 10. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://1url.cz/YKE4Y>.

⁸³ POLJAKOVA, Viktorija. Sovetnik Trampa nazval „provalom“ predloženie Putina predĺžiť SNV-3. In: *rbc.ru* (online), 16. 10. 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.rbc.ru/politics/16/10/2020/5f89d3f89a7947e043d54eeb>.

⁸⁴ Američania odhadujú veľkosť čínskej nukleárnej výzbroje na cca 350 hlavic, pričom Peking plánuje tento počet v nasledujúcej dekáde zdvojnásobiť. Viď DUBOIS, Megan, Gaurav KALWANI a Pranay VADDI. Extending New START Should Be Just the Beginning. In: *Carnegie Endowment for International Peace* (online), 25. 1. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://carnegieendowment.org/2021/01/25/extending-new-start-should-be-just-beginning-pub-83699>, a taktiež CLARK, Colin. Chinese Nuke Modernization Prompts Shifts In DoD Strategy. In: *Breaking Defense* (online), 18. 6. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://breakingdefense.com/2021/06/chinese-nuke-modernization-prompts-shift-in-dod-strategy/>.

⁸⁵ FELGENHAUER, Pavel. Kremlin Pleased with Swift Extension of New START. In: *The Jamestown Foundation* (online), 28. 1. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: https://jamestown.org/program/kremlin-pleased-with-swift-extension-of-new-start/?mc_cid=8c736a5433&mc_eid=bf463c4cb1.

strany si však zároveň dobre uvedomujú, že ide len o dočasnú spokojnosť a odloženie nevyhnutného na neskoršiu dobu. USA majú evidentný záujem na tom, aby akákoľvek ďalšia dohoda zahŕňala aj ruské taktické nukleárne zbrane, resp. nové nosiče strategických nukleárných zbraní. Naopak Rusko bude určite nástožiť na garanciách limitujúcich efektívnosť amerického systému globálnej protiraketovej obrany a takisto amerických konvenčných síl.⁸⁶ Vyriešenie týchto otázok bude celkom určite jednou z priorit administratívy prezidenta Bidena.

3 NUKLEÁRNA STRATÉGIA USA V ÉRE JOE BIDENA

Americkú nukleárnu stratégiu v doterajšom priebehu 21. storočia možno považovať za stabilnú a kontinuálnu. Idealisticky vystupujúci Barack Obama síce v apríli 2009 predstavil víziu sveta bez nukleárných zbraní⁸⁷, o necelý rok neskôr vydaný NPR však potvrdil záväzok USA udržiavať bezpečný a efektívny nukleárny arzenál na odstránenie akéhokoľvek nepriateľa a garanciu obrany amerických spojencov,⁸⁸ čím nadviazal na predošlú stratégiu administratívy George W. Busha.⁸⁹ Pod tlakom Kongresu navyše Obama inicioval rozsiahlu modernizáciu amerického nukleárneho arzenálu, ktorú ešte akcelerovala vláda jeho nástupcu Donalda Trumpa. Vzhľadom na to, že mnohí predstavitelia štátnej administratívy z éry Baracka Obamu obsadili kľúčové pozície v prezidentskej administratíve a rezortoch obrany a zahraničia aj za Joe Bidena⁹⁰, s veľkou pravdepodobnosťou bude kontinuita americkej nukleárnej stratégie zachovaná a v súlade s tradíciou začiatkom roka 2022 zhmotnená v novelizovanej verzii NPR. Dlhodobej stability nukleárnej stratégie Spojených štátov v rozhodujúcej miere až doteraz prospieval aj široký politický konsenzus dvoch hlavných politických strán⁹¹, ktorý je však v súčasnosti čiastočne ohrozený tlakom radikálne ľavicového krídla Demokratickej strany na presmerovanie značnej

⁸⁶ MALYGINA, Anastasia a Andrey PAVLOV. Russian Perspective: New START and Beyond. In: *Arms Control Association* (online), január/február 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/act/2020-01/features/russian-perspective-new-start-beyond>.

⁸⁷ TRAYNOR, Ian. Barack Obama launches doctrine for nuclear-free world. In: *The Guardian* (online), 5. 4. 2009 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2009/apr/05/nuclear-weapons-barack-obama>.

⁸⁸ DEPARTMENT OF DEFENSE. Nuclear Posture Review Report. *Department of Defense* (online), apríl 2010. Dostupné z: https://dod.defense.gov/Portals/1/features/defenseReviews/NPR/2010_Nuclear_Posture_Review_Report.pdf.

⁸⁹ FAS. Nuclear Posture Review Report. In: *Federation of American Scientists* (online), 8. 1. 2002 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://fas.org/wp-content/uploads/media/Excerpts-of-Classified-Nuclear-Posture-Review.pdf>.

⁹⁰ BENDER, Bryan. 'This is going to be quite a show: Biden's arms control team eyes nuclear policy overhaul'. In: *Politico* (online), 27. 1. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.politico.com/news/2021/01/27/biden-nuclear-weapons-policy-463335>.

⁹¹ MAURER, John D. Restoring Nuclear Bipartisanship : Force Modernization and Arms Control. In: *The War on the Rocks* (online), 14. 4. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://warontherocks.com/2021/04/restoring-nuclear-bipartisanship-force-modernization-and-arms-control/>.

časti prostriedkov z rozpočtu rezortu obrany do sociálnych programov a obnovy ekonomiky po pandémie COVID-19. Republikánska menšina v Kongrese pre zmenu kritizuje prezidenta za príliš nízke tempo rastu celkových výdavkov na obranu (vrátane rozpočtu na modernizáciu nukleárných zbraní), ktoré pre fiškálny rok 2022 nepokryjú ani infláciu a sú teda podľa opozície nedostatočné na dlhodobé zadržiavanie Číny.⁹²

V prípade, že Bidenova administratíva vyslyší volanie po obmedzení výdavkov na modernizáciu nukleárnej výzbroje, jej obeťou sa takmer určite stane program vývoja nového typu medzikontinentálnej balistickej rakety (GBSD), keďže časť americkej bezpečnostnej komunity považuje náklady za nový typ ICBM za neúmerne vysoké, resp. obhajuje rovnú úplné zrušenie pozemného komponentu americkej strategickej triády z bezpečnostných dôvodov.⁹³ Takýto krok by si automaticky vyžiadal predĺženie životnosti zastaraných ICBM typu *Minuteman III*, siahajúcich už dnes na limity svojej životnosti. Návrh rozpočtu na obranu pre fiškálny rok 2022 však indikuje, že Bidenova administratíva počíta s pokračovaním programu GBSD. Na rozdiel od budúcnosti ICBM, nespochybniteľnou prioritou modernizačných programov bude dobehnutie kvalitatívneho aj kvantitatívneho naskoku, ktorý si v posledných dvoch dekádach vybudovalo Rusko. Úsilie bude smerovať predovšetkým do vývoja nových striel s plochou dráhou letu a hypersonických hlavíc, kde prvou lastovičkou už od roku 2022 bude raketový nosič hypersonických kľzavých telies *AGM-183 ARRW* schopných niesť konvenčné aj nukleárne hlavice. Vyzbrojené ňou budú nielen strategické bombardéry *B-52* a *B-1B*, ale aj špeciálne upravené viacúčelové stíhacie stroje *F-15*. Nový typ zo zeme odpaľovaného raketového nosiča hypersonických kľzavých telies (tzv. *Long-Range Hypersonic Weapon*, LRHW) má americká armáda prijať do výzbroje o rok neskôr.⁹⁴ Veľkou výzvou modernizácie bude aj zavedenie a kybernetické zabezpečenie digitálnych a (polo)automatizovaných systémov a technológií do zastarávajúcich systémov riadenia, kontroly a komunikácie (*command, control and communication*, NC3) v rámci celej strategickej triády.⁹⁵

Rovnako ako Bidenovi predchodcovia, aj súčasný šéf Bieleho domu je presvedčený, že primárnou úlohou amerických nukleárných zbraní je odstránenie potenciálneho agresora. Nová administratíva pravdepodobne v budúcom NPR pristúpi k doktrínálnemu ukotveniu tejto tézy avšak takým spôsobom, aby zahŕňal aj taktické nukleárne zbrane. O užitočnosti ich použitia v akejkolvek kontrolovanej či deeskalačnej forme Biden v minulosti

⁹² GOULD, Joe a Leo SHANE III. Biden defense budget, coming Friday, is under pressure from both sides. In: *Defense News* (online), 23. 5. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.defensenews.com/congress/2021/05/30/biden-defense-budget-coming-friday-is-under-pressure-from-both-sides/>.

⁹³ HERSMAN, Rebecca a Joseph RODGERS. Reading the Nuclear Tea Leaves: Policy and Posture in the Biden Administration. In: Center for Strategic and International Studies (online), 14. 6. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/reading-nuclear-tea-leaves-policy-and-posture-biden-administration>.

⁹⁴ SZOPA, Maciej. USA idą w broń hipersoniczną. Będzie obecna wszędzie (KOMENTARZ). In: *Defence 24* (online), 4. 3. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://defence24.pl/usa-ida-w-bron-hipersoniczna-bedzie-obecna-wszedzie-komentarz>.

⁹⁵ DUMBACHER, Erin. U.S. Nuclear Modernization: How to Manage the Security and Policy Implications of Going Digital. In: *The War on the Rocks* (online), 30. 3. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://1url.cz/yKEzc>.

oprávnené pochyboval a spolu so strategickými nukleárnymi zbraňami vníma taktický nukleárny arzenál výhradne ako súčasť systému odstránenia.⁹⁶ Dá sa preto očakávať, že opatrenia Trumpovej administratívy prijaté v súvislosti s (údajnou) hrozbou ruskej nukleárnej deeskalácie budú medzi prvými, od ktorých Bidenova vláda upustí a nezahrnie ich do budúcej verzie NPR.⁹⁷ Na druhej strane, americká administratíva musí brať pri akýchkoľvek úpravách stratégie vo vzťahu k scenárom použitia nukleárných zbraní do úvahy obavy a záujmy svojich početných európskych a ázijských spojencov. Tí už stihli vyjadriť obavy z hypotetického prijatia zásady *no first use* – ktorú preferuje časť Demokratickej strany - do nukleárnej stratégie USA, keďže by tým prišlo, minimálne v deklaratórnej rovine, k oslabeniu hodnovernosti amerických bezpečnostných garancií voči spojencom. Prezident Biden preto iniciatívne sám a opakovane uistil amerických spojencov o nekompromisnosti amerických bezpečnostných záruk a prisľúbil predbežné konzultácie predchádzajúce akýmkoľvek zmenám americkej nukleárnej stratégie, ktoré by sa týkali bezpečnosti amerických spojencov.⁹⁸

Čo sa týka prístupu k vzájomnému zmluvnému obmedzeniu nukleárnej výzbroje, ako presvedčený multilateralista sa Joe Biden už v prezidentskej kampani vyslovoval za predĺženie platnosti zmluvy New START, ktorej existenciu považuje za „*plne v súlade s americkými bezpečnostnými záujmami*“.⁹⁹ Preto sa aj promptne zasadil o bezpodmienečné predĺženie jej platnosti, za čo si od politických oponentov vyslúžil kritiku.¹⁰⁰ Ruská strana pre zmenu vníma Bidenovu promptnú reakciu pozitívne, samotné predĺženie platnosti zmluvy však ešte o prístupe nového prezidenta k nukleárnej stratégii USA

⁹⁶ CZULDA, Robert. Przyszłość amerykańskiej triady strategicznej. Decyzje w rękach Bidena (ANALIZA). In: *Defence 24* (online), 21. 1. 2021 (cit. 30. 6. 2021). Dostupné z: <https://www.defence24.pl/przyszlosc-amerykanskej-triady-strategicznej-decyzje-w-rekach-bidena-analiza>.

⁹⁷ BENDER, Bryan. 'This is going to be quite a show: Biden's arms control team eyes nuclear policy overhaul'. In: *Politico* (online), 27. 1. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.politico.com/news/2021/01/27/biden-nuclear-weapons-policy-463335>.

⁹⁸ HERSMAN, Rebecca a Joseph RODGERS. Reading the Nuclear Tea Leaves: Policy and Posture in the Biden Administration. In: Center for Strategic and International Studies (online), 14. 6. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/reading-nuclear-tea-leaves-policy-and-posture-biden-administration>.

⁹⁹ TROITSKIY, Mikhail. The Power of Augmented Reality: How Narratives Impacted U.S – Russian Arms Control Negotiations. In: *PONARS Eurasia* (online), november 2020 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.ponarseurasia.org/the-power-of-augmented-reality-how-narratives-impacted-u-s-russian-arms-control-negotiations/>.

¹⁰⁰ Podľa Roba Soofera, bývalého zástupcu ministra obrany pre otázky nukleárných zbraní a protiraketovej obrany spravil Biden chybu, pretože po uplynutí 5-ročnej lehoty už Rusko nebude mať záujem na uzatvorení žiadnej novej dohody. Soofer ešte pred Bidenovou inauguráciou navrhoval predĺženie platnosti zmluvy o rok a okamžité začatie intenzívnych rokovaní o podobe novej zmluvy. O ochote Moskvy vyjednávať v budúcnosti o novej zmluve vážne pochybuje aj hlavný vyjednávač Trumpovej administratívy, Marshall Billingslea. Viď. MEHTA, Aaron. As Biden takes office, key nuclear and missile defense decisions loom. In: *Defense News* (online), 19. 1. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.defensenews.com/smr/nuclear-arsenal/2021/01/19/as-biden-takes-office-key-nuclear-and-missile-defense-decisions-loom/>.

nevypovedá nič zásadné.¹⁰¹ Isté však je, že sa prezident Biden pokúsi znížiť prah nutného hodnoverného odstránenia pomocou vyjednaní nových zmlúv o nukleárnom odzbrojení. V zásade s tým začal počas júnového summitu s Vladimírom Putinom v Ženeve, kde sa lídri dohodli na okamžitom začiatku predbežných konzultácií smerujúcich k vyjednaniu novej zmluvy nahradzujúcej od roku 2026 zmluvu New START.¹⁰² Bidenova administratíva sa však bude určite snažiť dosiahnuť takú dohodu, ktorá zahrnie všetky typy ruských nukleárnych zbraní a ich nosičov, teda aj nukleárne zbrane taktické, ich inovatívne „zázračné“ nosiče a všetky ostatné systémy schopné niesť konvenčné aj nukleárne hlavice. Zároveň sa po vzore Trumpovej administratívy pokúsi presvedčiť (prinútiť?) Čínu, aby takisto pristúpila na zmluvné záväzky obmedzujúce nukleárnu výzbroj a tým transformovala bilaterálne americko-ruské iniciatívy na trilaterálne.¹⁰³ Rastúci arzenál čínskych nukleárnych hlavíc a nosičov totiž v Pentagone čoraz väčšie obavy a potrebu zahrnutia Číny pod rámec hodnoverného odstránenia zo strany USA.¹⁰⁴

ZÁVER

Súčasnú nukleárnu stratégiu Ruska a USA do veľkej miery zachovávajú rysy niekdajšej Studenej vojny, reflektujú súčasnú geopolitickú súperenosť USA s Ruskom a vyvíjajú sa primárne na základe vzájomných interakcií. Napriek zjavnej iracionalite a minimálnemu riziku takej alternatívy, obe mocnosti v obave z útoku zo strany druhého udržiavajú vo svojich stratégiách vysoko rizikové a potenciálne (seba)deštruktívne prvky ako napr. odmietnutie zásady *no first use*, či pravidlo *launch on start*. V kombinácii s nesprávnou či samoúčelnou interpretáciou zámerov druhej strany (americké presvedčenie o existencii ruských plánov na nukleárnu deeskaláciu), resp. bezdôvodným preceňovaním jeho kvalít a kapacít (prehnane ruské predpoklady o schopnostiach amerických konvenčných síl a protiraketovej obrany), priviedli Washington k prijatiu gigantického plánu modernizácie svojej nukleárnej výzbroje, zatiaľ čo Rusko nad rámec podobných aktivít na vlastnej strane ešte aj vyvíja, testuje a (zatiaľ) v jednotkách kusov zavádza do výzbroje inovatívne „zázračné zbrane.“ Dodatočné ráco pre rozsiahlu modernizáciu nukleárneho arzenálu tak v USA ako aj v Rusku pridáva modernizácia vlastnej nukleárnej výzbroje zo strany

¹⁰¹ SOKOV, Nikolai. The U.S. Withdrawal from The Open Skies Treaty. In: *Vienna Center for Disarmament and Non-Proliferation* (online), 24. 6. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://vcdnp.org/the-us-withdrawal-from-the-open-skies-treaty/>.

¹⁰² LEMIRE, Jonathan, Vladimir ISACHENKOV a Aamer MADHANI. Biden, Putin set consultations on updating nuclear pact. In: *Defense News* (online), 16. 6. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.defensenews.com/smr/nuclear-arsenal/2021/06/16/biden-putin-set-consultations-on-updating-nuclear-pact/>.

¹⁰³ BLINKEN, Anthony J. On the Extension of the New START Treaty with the Russian Federation. In: *U.S. Department of State* (online), 3. 2. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://www.state.gov/on-the-extension-of-the-new-start-treaty-with-the-russian-federation/>.

¹⁰⁴ LEWIS, Jeffrey. China Is Radically Expanding Its Nuclear Missile Silos. In: *Foreign Policy* (online), 30. 6. 2021 (cit. 6. 7. 2021). Dostupné z: <https://1url.cz/SKEHh>.

Číny. Tento stav nemožno označiť inak ako komplexnú bezpečnostnú dilemu vedúcu k novému kolu pretekov v (nielen nukleárnom) zbrojení, čo globálnej bezpečnosti rozhodne neprospieva.

Dobrou správou pre svet a jeho bezpečnosť je aspoň to, že napriek pretrvávajúcej geopolitickej konfrontácii, lídri v Bielom dome aj Kremli sú racionálni politickí činitelia uvedomujúci si vlastnú zodpovednosť a nemennú platnosť maximy Reagana a Gorbačova o tom, že nukleárnu vojnu nemožno vyhrať a preto neslobodno dopustiť aby k nej vôbec došlo. Svoj pragmatický prístup naposledy demonštrovali predĺžením platnosti zmluvy New START a takmer okamžitým začiatkom predbežných konzultácií smerujúcich k vyjednaní novej zmluvy o obmedzení nukleárnej výzbroje. USA aj Rusko však už v blízkej budúcnosti budú musieť zohrať konštruktívnu úlohu aj v diplomatickej snahe o rozšírenie týchto obmedzení aj na nukleárne výzbroje tretích štátov, predovšetkým Číny, a demonštrovať tak pozitívny vplyv na približovanie sa sveta k strategickej stabilite, predvídateľnosti a vyššej miere globálnej bezpečnosti.

ZOZNAM SKRATIEK

CPGS	Conventional Prompt Global Strike
GBSD	Ground-Based Strategic Deterrent
ICBM	Intercontinental Ballistic Missile
INF	The Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty
KĽDR	Kórejská ľudovodemokratická republika
LRHW	Long-Range Hypersonic Weapon
LRSO	Long Range Stand-Off Weapon
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NC3	Command, control and communication (systémy velenia, riadenia a komunikácie)
NPR	Nuclear Posture Review
PAK DA	Perspektivnyj aviacionnyj kompleks ďalšej aviacii
PVO	Protivzdušná obrana
RVSN	Raketové vojská strategického určenia (Raketnyje vojska strategičeskogo naznačenijsa)
SLBM	Submarine-Launched Ballistic Missile
SLCM	Submarine-Launched Cruise Missile
(New) START	(New) Strategic Arms Reduction Treaty
USA	United States of America (Spojené štáty americké)
USD	United States Dollar
VD RF	Vojenská doktrína Ruskej federácie (Vojennaja doktrina Rossijskoj federacii)

Autor: **Mgr. Adam Potočník**, narodený v roku 1993. Absolvent (2017) magisterského štúdia Bezpečnostní a strategická studia na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity, doktorand v oboru Politologie (specializace Bezpečnostní a strategická studia) na téže instituci. Od prosince 2019 akademický pracovník Centra bezpečnostních a vojenskostrategických studií Univerzity obrany zabývající se výzkumem konfliktů, analýzou bezpečnostního prostředí, bezpečnostní a obrannou politikou USA a Ruské federace, regionálně bezpečnostní dynamikou regionu Kavkazu.

Jak citovat: POTOČNÍK Adam. Súčasnú nukleárnu stratégiu a výzbroj Spojených štátov amerických a Ruskej federácie. *Vojenské rozhledy*. 2021, 30 (4), 023-044. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerohledy.cz.